

Ekologizácia európskeho hospodárstva: reakcie a iniciatívy členských štátov a sociálnych partnerov

Zhrnutie

Úvod

Čoraz viac sa uznáva, že zmena klímy bude mať vplyv na trh práce: niektoré regióny, odvetvia, spoločnosti, povolania a kvalifikačné skupiny budú nepriaznivo ovplyvnené, zatiaľ čo iné z nej budú ťažiť. Sociálni partneri a vlády budú preto zohrávať veľmi dôležitú a spoločnú úlohu, pokiaľ ide o uľahčenie prechodu k „ekologickejšiemu hospodárstvu“: pri predpokladaní a podporovaní požadovaných kvalifikácií, aby sa zabránilo štrukturálnej nezamestnanosti, pri podporovaní účinných technológií a ekologických nových podnikov a pri zameraní financovania z verejných prostriedkov na opatrenia na zníženie ekologickej záťaže – a to je len niekoľko takýchto iniciatív.

V rámci tejto správy sa skúmajú reakcie a iniciatívy národných vlád a sociálnych partnerov v členských štátoch EÚ a v Nórsku v snahe o ekologickejšie hospodárstvo a pri maximalizovaní potenciálu vytvárania pracovných miest v tejto novej oblasti. Zistenia sú založené na dôkazoch poskytnutých národnými centrami EIRO Európskej nadácie pre zlepšovanie pracovných a životných podmienok (Eurofound). Prvá časť sa osobitne zameriava na balíky na oživenie, ktoré zahŕňajú ekologické aspekty, pričom ukazuje, ako členské štáty zriaďujú štruktúry riadenia a platformy pre dvojstrannú a trojstrannú diskusiu o riešení ekologickeho programu, a zaznamenáva narastajúce povedomie o význame znižovania emisií oxidu uhličitého (CO₂) a rozvoja alternatívnych zdrojov energie. Rozsah takýchto iniciatív zahŕňa výrobu energie z obnoviteľných zdrojov (energia z prílivu, slnečná a veterná energia), energetickú účinnosť, trvalo udržateľnú dopravu, zásobovanie vodou, odpadové hospodárstvo a trvalo udržateľné poľnohospodárstvo.

V správe sa takisto určujú viaceré inovačné iniciatívy, ktoré sa môžu zdieľať a šíriť ako príklady osvedčených postupov.

Politický kontext

Počas uplynulých rokov sa orgány Európskej únie aktívne podieľali na zavádzaní stratégie politiky pre ekologické

hospodárstvo, ktorou sa ustanovuje rámec pre činnosti jednotlivých členských štátov. Ústredným ekologickým cieľom je európsky záväzok znížiť do roku 2020 emisie CO₂ na 20 % pod úroveň roku 1990. Európska stratégia trvalo udržateľného rozvoja stanovuje dlhodobú stratégiu a bola zahrnutá do mnohých iných stratégií EÚ (ako sú usmernenia pre politiku zamestnanosti a sociálny program). Následne väčšina členských štátov vytvorila svoje vlastné národné stratégie trvalo udržateľného rozvoja. V európskom pláne na oživenie hospodárstva, ktorý v decembri 2008 schválili hlavy štátov a predsedovia vlád, je vytýčený strategický cieľ urýchliť prechod na nízkouhlíkové hospodárstvo. Európska komisia najnovšie uviedla svoj postoj v bielej knihe uverejnenej v apríli 2009 s názvom „Adaptácia na zmenu klímy: Európsky rámec opatrení“. Na nadnárodnej úrovni je „Iniciatíva ekologických pracovných miest“ odkazom trojstrannej politiky od zamestnávateľov, odborov a vlád na podporu ekologicky trvalo udržateľných pracovných miest a rozvoja vo svete s meniacou sa klímou.

Hlavné zistenia

Aj keď vo všeobecnosti zo správy vyplýva, že vlády a sociálni partneri sú vo väčšine krajín aktívni v snahe podporovať „ekologický program“, úroveň angažovanosti, mobilizácie a existencie riadiacich štruktúr a pre spoločnú diskusiu sa líši. To isté platí v súvislosti s tým, čo sa vníma ako „ekologické“ v Európe (napr. jadrová energia, šrotovanie áut, ekologické poľnohospodárstvo).

Jednou z hlavných iniciatív zavedených mnohými národnými vládami v posledných rokoch je program, ktorým sa ľuďom poskytujú finančné podnety na šrotovanie starších áut. Avšak v súvislosti s ekologickými prínosmi týchto programov vznikla rozsiahla diskusia, či nepodporujú viac automobilový priemysel ako ekologický program.

Recesia vytlačila ekologické otázky z programu niektorých členských štátov, zatiaľ čo iné použili svoje balíky obnovy na podporu prechodu na nízkouhlíkové hospodárstvo. Príkladom dobrej praxe ekologickej kolektívnej dohody ako súčasťou belgického plánu obnovy je „ekologický šek“: mzdová prémie, poskytovaná za určitých podmienok a oslobodená od sociálnej dane, určená na podporu nakupovania ekologického a trvalo udržateľného spotrebného tovaru. Tieto ekologické šeky sa považujú za bonus od zamestnávateľa, v praxi sa však používajú v procese kolektívneho vyjednávania na čelenie mzdovým požiadavkám odborov nepriamym spôsobom ponúkaním takýchto „pružných“ zvýšení mzdy. Zamestnávateľa aj zamestnanci majú úžitok z daňových výnimiek.

Ďalším názorným prípadom je kolektívna dohoda podpísaná talianskymi sociálnymi partnermi a manažmentom, keď predaj továrne Electrolux v Scandicci Anglicko-americkému investičnému fondu bude viesť k zmene výroby malých chladničiek na výrobu solárnych panelov a lopatiek veterných elektrární. V dohode sa ustanovuje, že do roku 2010 závod zamestná aspoň 370 zo 450 zamestnancov, ktorí v ňom teraz pracujú.

Sociálni partneri v Európe sa zapájajú do viacerých akcií – vrátane vydávania politických vyhlásení, organizovania konferencií a workshopov na rokovanie o ekologických otázkach a vytvorenia školiacich programov s cieľom zabezpečiť, aby členské štáty získali potrebné zručnosti. V niektorých krajinách, v ktorých sú sociálni partneri menej aktívni, často vyvíjajú iniciatívy MVO. V prístupoch zástupcov zamestnávateľov a zamestnancov sú zrejme rozdiely, keď sa zamestnávateľa viac zameriavajú na to, aby zostali konkurencieschopní v ekologickom hospodárstve. Akcie zamestnávateľov sú často iniciované najmä otázkami dodržiavania environmentálnych právnych predpisov. Okrem toho sú iniciatívy zamestnávateľov v environmentálnej oblasti často zahrnuté do všeobecných stratégií sociálnej zodpovednosti podnikov. Naopak, odborové organizácie majú často sklon vykonávať lobizmus a agitačné iniciatívy zamerané na vlády a obchodnú verejnosť.

Nedostatok kvalifikácie je otázkou, ktorá bola zdôraznená na európskej úrovni a aj v niektorých krajinách. V úsilí preklenúť túto medzeru sa sociálni partneri v Spojenom kráľovstve, najmä na strane zamestnávateľov, aktívne angažujú v podpore

stratégií na zvyšovanie úrovne kvalifikácie požadovanej v ekologickom hospodárstve. V Taliansku univerzity a súkromní poskytovatelia vzdelávania pripravujú kurzy na rozvoj kvalifikácie, ktorá bude potrebná pre pracovníkov v budúcom ekologickom hospodárstve.

Politické ukazovatele

- Vlády, odbory, zamestnávateľa a iné zainteresované strany v Európe sa v podstate zhodujú na tom, že ekologické hospodárstvo má potenciál vytvoriť významný počet pracovných miest v budúcnosti. Jednou z hlavných výziev je, ako využiť potenciál tejto oblasti a použiť ho na oživenie ekonomík, ktoré trpia súčasnou hospodárskou krízou.
- Okrem niekoľkých výnimiek zo správy vyplýva jasné delenie medzi východom a západom a v menšej miere medzi juhom a severom, pokiaľ ide o úroveň angažovanosti a mobilizácie sociálnych partnerov a vlád a o obsah iniciatív, ktorý odráža rôznorodosť zoznamov národných priorit.
- Belgický ekologický šek a taliansky prípad reštrukturalizácie sú dobrými príkladmi toho, ako sociálni partneri môžu ovplyvňovať a podporovať proces prechodu pomocou svojich tradičných nástrojov kolektívneho vyjednávania a dohôd.
- Od ekologického programu sa tiež očakáva, že pretvorí obsah a formy sociálneho dialógu. Je možné, že dôjde k určitej rekonfigurácii hlavných účastníkov a procesov sociálneho dialógu. Zároveň sa môžu vytvoriť nové procesy a štruktúry, aby bolo možné rokovať o vynárajúcich sa otázkach zamestnanosti súvisiacich s rastúcim ekologickým hospodárstvom.
- Je potrebné, aby sa k tejto otázke pristupovalo z dlhodobého hľadiska, pretože ekologické hospodárstvo nie je rýchlym riešením, ktoré pomôže krajinám v krátkom čase. Prechod na alternatívne zdroje energie a obmedzenie emisií CO₂, pričom sa zabezpečí, aby ekonomiky zostali konkurencieschopné a kvalifikácia pracovníkov zostala na požadovanej úrovni, si bude vyžadovať dôkladné a dlhodobé plánovanie a riadny politický rámec. Politika EÚ môže v tomto procese pôsobiť ako katalyzátor.

Ďalšie informácie

Správa *Ekologizácia európskeho hospodárstva: reakcie a iniciatívy členských štátov a sociálnych partnerov* sa nachádza na webovej stránke <http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef0972.htm>

Christine Aumayr, výskumná pracovníčka
cau@eurofound.europa.eu